

Милутин Ђуричић*

О ПРАВНИМ ОБИЧАЈИМА АЛБАНАЦА

ПОРЕКЛО

Албански правни обичаји су углавном обрађени у мојој књижи *Обичаји и веровања Албанаца* (Београд 1995 год.). После тога често су ми упућивана питања о њиховом пореклу: да ли потичу са Запада или са Истока тј. потичу ли од старог Рима или из Византије.

Албанске обичаје обрађивао је др Валтазар Богишић преко подгоричког капетана Јована Лазовића. Затим то је учинио и параграфски покушао да их уобличи католички свештеник Константин Штјефен Ђечовић чије је презиме поарбанашено на Ђечов. Он је пореклом из Јањева код Приштине, Хрват, који је службовао у Пећи, Метохији и Северној Албанији. У Скадру је 1913. год. у наставцима објавио *Канун Леке Дукађина*. Тај рад је у Скадру 1933. год. објављен као посебна књига. Према његовим фуснотама испало би да тај Канун потиче још од Тацита из првих векова наше ере. Та књига је настојала да прикаже порекло албанских правних обичаја из старог Рима. Његову мисао делимично је прихватила арбанашка историографија на Косову и Метохији и Албанији па је истраживано порекло Леке Дукађинија и прихваћена легенда да је Лека Дукађини арбанашки династ који је живео у XV веку. Следећи ту мисао на српском језику објављена је докторска дисертација Сурије Пуиовција под насловом „Законик Леке Дукађинија“.

Насупрот оваквим мишљењима српска романтичарска историографија с краја XIX и почетком XX века сматрала је да је Лека Дукађини био српски капетан који је судио Арбанасима у средњем веку. То је изведено из чињенице да је у Пећи постојала развалина куле која се називала кулом Лске капетана и која је постојала све до тридесетих година XX века северно од данашње Више комерцијалне школе у Пећи.

Ни са једним од ових мишљења није се слагао католички свештеник при цркви свете Катарине у Пећи дон Марјан Гласно-

* Др Милутин Ђуричић, адвокат у пензији из Пећи.

вич, који је био категоричан у исказу да албанске обичаје не треба везивати за име Леке, већ да је израз Лека потекао од латинске речи *lex*, што значи закон. Тако је он научио у Скадру где је студирао теологију.

Разговарајући са дипломираним правником, иначе једним од првих новинара приштинског *Jedinstva* Слободаном Ђиновићем из Загрмља код Пећи, добио сам обавештење које је наследио предањем од својих предака да ни Дукађини не треба везивати за каквог династа или српског капетана Леку Дукађинија. Израз Дукађини треба раздвојити на српско име Дука и презиме Ђиновић. Српска властела је често употребљавала српско име Дука као лично име које се срће још у Црној Гори и Херцеговини па је постојао и властелин Дука Ђиновић. После најезде Турака племе Ђиновића сукобило се са Турцима зато што им није хтело давати као харач данак у крви (мушкарце и жене) па се са свог властелинства у северној Метохији и Северној Албанији иселио још пре 1690. у насеље Ђиновићи на путу између Подгорице и Цетиња. То насеље још постоји под истим именом. Током времена подручје Ђиновића у Метохији и Албанији названо је поарбанашеним презименом Ђини. Спајањем имена Дука и Ђини добијена је реч Дукађини. Зато арбанашка историографија греши када прихвата легенду о арбанашким династима Дукађини.

Израз канон није споран. Канон је централни део православне литургије којим се изричу поруке светаца обавезно за све православне хришћане. Израз канон арбанаси често замењују изразом законист што значи по закону, по обичају. То што је уз реч канун додат израз Лека – *lex* само значи да су и католички свештеници кроз своје мисе изрицали поруке светаца неуком народу, који се држао обичаја из предмојсијевског доба. Обичајни судија Брахим Хоџа из Јуника, чији преци потичу из Копилика код Скадра и то од попа Јована каже и зна имена својих предака уназад двадесет пет генерација, сматра своју кућу судницом у рангу врховног суда која је судила у Метохији и Северној Албанији још у доба Немањића. Поп Јован је завршио Правно богословску школу у Копилику код Скадра који је био у српској Зети. После турске окупације његови преци су се исламизирали, једни постали турске судије са судећим печатом а други исламски свештеници од којих је још један у Љутоглави код Пећи. Ова кућа и данас суди Албанцима по обичајима ненаводећи Леку Дукађинија. Исту Правно богословску школу у Копилику учио је и цар Стефан Душан који је одлично познавао народне обичаје и покушао да их у свом *Законику* (XIV век) трансформише у право под надзором православне цркве и

државе. За Брахим Хоџу народ каже да он суди и да је његова земља у Метохији.

Према томе канун везан за име Леке Дукађинија треба везати за стару српску Зету и његово порекло не може се везивати за период старији од периода Немањића нити за династе Дукађини већ за период настао за време династије Немањића која је припадала православној вероисповести, тј. за средњи век. Тобожњи династи Дукађини као арбанашки претенденти за власт нису ни постојали. Постојали су Ђиновићи и још постоје који су се пред страхом од исламизације преселили у Црну Гору вероватно у XV веку. Измишљање арбанашких династа Дукађини је само покушај да се створи погрешна историја Албанаца. У прилог овом мишљењу стоји историјска чињеница да су од страха од Турака и да би избегли данак у крви многе властелинске породице побегле са Косова и Метохије у Херцеговину и Катунску нахију Црне Горе (Бадњаревићи из Вучитрна у стару Херцеговину, Ђуричићи из Ђураковца у Билећу итд).

Тако су и Ђиновићи побегли из Метохије у стару Црну Гору.

Каноне је доносила црква у циљу да успостави било какав мир и било какво право међу арбанашким брђанима. Отуда много канона као на пример Горски канон, канон Скендербега, канон попа Јулиа. То потврђује и арбанашка историографија. Сви ти канони потичу из средњег века а пореклом су из Византије.

Ни албанска историографија, која претендује да представи да су Албанци Илири, не приказује да су илирски владари Теута и Генције имали какве каноне или законе нити објашњава како би ови владари из првих векова хришћанства могли управљати Илиријом и бесудним народом без икаквих закона, војске, полиције, судова.

Постоје писани трагови да се Албанци први пут помињу на Балканском полуострву у XI веку, тј. у време када су се раздвојиле православна и римокатоличка црква. То раздвајање ни у народу није било 1054. године када је бачена анатема на православну цркву у Цариграду. У народу а и међу свештенством то раздвајање трајало је више векова и то поступно. Народу није било стало до догматских размирица између црквених великодостојника и свештенстава. Познато је да је и велики жупан Стефан Немања првобитно крштен по католичком верском обреду а касније по православном.

Код народа а и код хришћанске цркве било је битно крштење ради добијања имена. Канони су били различити утолико што су доношени по разним календарима. Али у битности садржавали су десет Мојсијевих заповести и нешто из јеванђеља. Они су дог-

рађивани и од њих је стварано канонско право. Хришћанска религија, уколико дубље у прошлости, утолико више имала је не само верски него и правни значај. Ти кануни су били светиња. Можда су доношени и при прелазу из паганства у хришћанство. Славе очуване као обичај када су Срби прешли у православље још су очуване и код католичких Албанаца на Косову и Метохији као успомена на дан пријема братстава у хришћанство.

Из свега овога произлазило би да канонско право на коме почивају албански правни обичаји не треба везивати за стари Рим већ за Византију. Стари Рим су у VI веку разорили варвари, а Цариград је све до XV века био извор римског права. То право је донето под утицајем васељенских сабора и утицаја хришћанства. Правни обичаји Албанаца најближи су том праву. Према постојећим изворима римско право се не да потпуно ни разумети у својој динамици без познавања канонског права које су још сачували Албанци на Косову и Метохији и Северној Албанији.

ИЗЛАЗАК АЛБАНАЦА НА ОБИЧАЈНОПРАВНИ ПУТ

Још пре више од 20 година, мој ментор, сада покојни др Драгомир Стојчевић, разговарао је са мном о начину подношења тужбе у обичајима племенског друштва Албанаца. Разговор нисмо довршили. Касније сам разумео да би то било од значаја за објашњење процесног права у римском праву. Тек сада, после проучавања обичаја у Албанаца, може се дати одговор на то питање.

Као што је познато, свака арбанашка кућа је аутономна под командом господара куће. Кућа је аутономна у братству. Братство је аутономно у племену. Племе је аутономно у друштву.

Када избије завада унутар братства, онда братственици посредују да се завађени помире. Ако избије завада унутар братстава, онда племеници посредују да их помире. Кад избије завада међу племенима, онда више племена посредују да их измире. Никаква ни усмена ни писмена тужба нема се коме поднети. Нема власти ни државног судства које би судило по обичајима племенског друштва. Кад је неко повређен у праву, онда се веће мушкараца у кући или братственичка скупштина договара шта да се ради. Обично се каже да се мора нешто чинити. Радња, акција коју предузима оштећена страна према штетнику подсећа на римску *actio*. То је акција. Радња може бити различита: обична вербална свађа, преораване или косидба туђе њиве и ливаде, напад каменицама на штетника, пуцњи из ватреног оружја, рањавање, убиства. То се у римском праву називало *кверела* (*que-*

tella). Дакле, кверела је узбуна којом се скреће пажња братственичко-племенској јавности на постојање сукоба међу завађеним странама.

Као адвокат на Космету, сусретао сам се са више таквих завада. У руговском селу Шкреље избила је завада између два одељена брата. Један је пуцао увис када је приметио да швалер посећује његову снаху за време братовљевог одсуства. Јавни тужилац га је оптужио за покушај убиства снахе. Он се бранио да је пуцао према лопову који је хтео да покраде братовљеву кућу. Дискретно је судији објашњено да је то био обичан аларм да се брату скрене пажња да боље чува жену, и судија га је ослободио. У истом селу неки Ука пуцао је у својој кући изнад главе рођака којег је затекао код жена. Уплашио је рођака, а жене вратио у род. Суд га је гонио за покушај убиства, али кад је разјашњено да се ту ради о блуди, суд га је условно казнио. У селу Трстеник код Пећи два братства оделила су се на два фронта и целу ноћ трајала је пуцњава у празно. Суд није знао о чему се ради и осудио је више лица. Ниједна страна није објашњавала да је пуцњава била да се застраши друга страна како би се одбила од жена. У Малишеву, у средишту Космета, два рођака Кријезију направили су праву узбуну хицима из револвера и бацањем бомби. То је било седамдесетих година овог века. Окружни суд у Призрену после поновљеног суђења утврдио је да је узбуну проузроковао оштећени рођак коме је други учесник у свађи походио жену и мајку док је био запослен у Босни.

После свађе и узбуне, квереле, тражи се излазак на обичајноправни пут. Посредници узимају јемце (алб. – дорзоне) да ће се поштовати обичајноправни ред. Ако ван суда помире странке, успели су. Ако не могу да уклоне противречности у наводима странака, онда закључују компромис о избору обичајног судије који ће утврдити која је странка у праву (рим. – *in iure*).

Обичајни судија пресуђује у случају да су правне чињенице неспорне, и то ако странке дају јемце да ће његова одлука бити извршена.

Ако су правне чињенице спорне, обичајни судија прелази на формуларни поступак, тј. утврђује формулу за уклањање противречности међу странкама. Он формулише текст заклетве и број људи који ће се заклети. На пример: нека се NN закуне са 24 човека да није убио нити зна ко је убио XY, па ако се закуне, да је слободан, а ако се не закуне, да плати 24 кесе старих пара, тј. 48 златних турских лира.

После тога следи нешто налик на римско *apud iudicem*. Господар спора бира саклетвенике, а господар заклетве дужан је тачно у одређено време и на одређено место да изведе саклетвенике.

Позвани на заклетву – господар заклетве, уочи дана заклињања позива на тајну вечеру све саклетвенике који треба да се изјасне могу ли заложити своје животе за истинитост формуле коју је одредио обичајни судија. Саклетвеници се могу одредити да се закуну, или могу обавезати господара заклетве да плати своту коју је одредио обичајни судија. Они тачно у одређено време и на одређено место, уз одређене симболе, пред противном страном полажу појединачно заклетву или се изјашњавају да ће радије платити него се заклињати. Тако се често композиција, тј. крвна освета замењује компензацијом. У оба случаја странке су измирене моментом полагања заклетве или плаћањем новчаног износа који је одредио обичајни судија.

После тога обе странке са саклетвеницима иду на ручак код ослобођеног и тим заједничким једењем хлеба потврђују да су се помириле.

Овим кратким излагањем подсећамо се на римску кверелу као акцију којом се узбуњује племенска јавност, на поступак *in iure* у римском праву, на формуларни поступак, као и на поступак *arud iudicem*. То нису одвојени поступци већ јединствен поступак, који води од свађе до измирења. Све је то усмено и уз јемство животима, пошто друкчије није ни могло да буде у племенском друштву, без писмености, државних судова, полиције и затвора. Вероватно да овај поступак потиче из прастарих дана и да се, захваљујући предању, аутономности куће, братства и племена, сачувало до наших дана и ово аутономно обичајно процесно право.

ОБЈЕКТИВНА ОДГОВОРНОСТ У АЛБАНСКИМ ОБИЧАЈИМА

У свим старим правима постојала је објективна одговорност, тј. одговорност за умишљај, нехат и случај. Модерна права разлучила су одговорност и издвојиле нехат од умишљаја и случаја.

Албански обичаји познају објективну одговорност и она до данас постоји у пракси Албанаца. Умишљај код Албанаца је предумишљај. Ту се унапред припрема извршење кривичног дела, ко ће га извршити, којим средством, на ком месту, и ко ће преузети одговорност. То се планира у одама, тј. зборницама за мушке особе, кришом од жена и лица ван куће. Код умишљаја је тешко мирење између извршилаца кривичног дела и оштећених. При мирењу се плаћа крвнина, тј. накнада штете оштећеном.

Међутим, код нехата нема предумишљаја, већ до кривице долази спонтано и нехотично. Али се штета мора платити исто као код деликта са умишљајем. То се види из примера који следе:

У судници у Приштини нека Беголка из Пећи покушала је убиство ради освете свога брата. Када је делинквент устао да се брани пред судом, она је испалила више хитаца у његова леђа. Омашком је повредила руку и судског поротника. Суд ју је осудио за покушај убиства из освете. Пошто су прославили освету, Беголима стиже абер од повређеног поротника да су дужни и њему да се правдају за телесну повреду. Беголи послаше посреднике да их помире са оштећеним поротником из Подујева. Посредници их помирише и Беголи платише штету коју је оштећени поротник захтевао, па поставише и личне јемце да нико ништа више не потражује.

У другом случају, код Стародворана из Истока, један Ром из Кнежевца аутомобилом је лишио живота једну старицу Албанку која није водила рачуна о саобраћајним прописима. Уплашен од освете, Ром ангажује адвоката да га помири са оштећеном породицом. Адвокат пође кући оштећених, где се беше окупило веће сељака да учествује у мирењу. Адвокат се договори са оштећенима да плати штету за старицу и да од ДОЗ-а из иностранства омогући још једну накнаду штете за смрт старице. Старица је очигледно била крива за саобраћајну незгоду, али то обичаји нису уважавали.

У албанским зборницама за мушкарце, одама, постоје клинови за вешање пушака. Рустем Шаља из Добре Воде у средишњој Метохији и Ибрахим Хоџа из Јуника – добри познаваоци обичаја – категорично тврде да се у случају да пушка падне са клина утврђује чија је кривица. Ако је клин био лабав па пушка опалила због изваљивања клина, крив је власник зграде и дужан је да плати крв у случају погибије некога од присутних. Међутим, ако је ремен на пушки прекинут због дотрајалости, штету плаћа власник пушке, тј. гост чија је била пушка.

У Рудницама код Пећи два момка у игри лоптом сударе се главама тако јако да један погине. Кућа погинулог затражи штету од куће другог саиграча. Радило се о крви. Или се помирити, или погинути. Дође до мирења тако што кућа погинулог доби крвнину, тј. накнаду штете као да је било умишљајно убиство.

Таквих примера могло би се међу Албанцима наћи много. Али ово су само запажања адвоката појединца.

Све то значи да код Албанаца у обичајној свести не постоји битна разлика између умишљаја, нехата и случаја. Узрочник штете, под претњом крвне освете, мора да плати штету. Разлика је само у процесу мирења. Предумишљајне кривице тешко се мире и уз понуду плаћања крвног дуга. Нехатне и случајне кривице, под претњом крвне освете, лакше се мире. Али одштета је иста као код предумишљајних деликата.

Ова белешка може послужити као илустрација и доказ како је старо право у погледу накнаде штете изједначавало умишљај, нехат и случај. У албанским обичајима узрочник штете код нехата и случаја мора се одазвати тужби и захтеву оштећеног или се повући у кућни притвор као код умишљајног деликта. Обичајно право Албанаца почива на страху од крвне освете. На том страху почивала су и друга стара права пре успостављања судова, полиције, затвора и регуларне војске.

ЗАКОН КРВИ КОД АЛБАНАЦА

Дотичући се арбанашке правне филозофије, војвода племена Куча у Црној Гори Марко Миљанов писао је да Албанци имају тврд закон који се може мерити са законима добро уређене државе. Он није објаснио у чему је чврстина и појам тог арбанашког закона. Обично се мисли да су то канони које је доносила црква са арбанашком властелом. Међутим, није тако. То је закон крви по коме се за све одговара животима људи. Тај закон крви требало би да регулише понашање Арбанаса тако да један другоме не смеју правити никаква зла. Закон крви није само крвна освета, како се обично мисли. Крвна освета (алб. – хакмарија) представља освету у смислу позитивног права, по коме се за убиство одговара убиством. Закон крви, међутим, подлога је за заштиту не само људи него и ствари. Тим законом заштићени су: жена, кућа, капија, оградни зид, пас, петао... и друге ствари. Ко повреди те ствари, одговара животом. И ован под чактаром представља ствар за коју се одговара животом. Дакле, арбанашка правна филозофија заснива се на заштити људи и ствари крвљу узрочника повреде својине људи и ствари. Ко повреди људе или ствари, одговара животом. Чвршћи закон од закона крви не може постојати.

Канони као што су канон Дуке Ђиновића (алб. – Дукађинија), канон Скендербега, попа Јулија, Горски канон, представљају средства којима је црква покушавала да ублажи качачки и гусарски закон крви. Црква је у томе делимично успевала у погледу неких ствари. Она је настојала да јемцима и заклетвама осигура потраживање поверилаца и смањи број крвних освета, ублажавајући закон крви. Али тај закон није успевала да сасвим потисне и преда заборау. Закон крви још је на снази код Албанаца, нарочито код умишљајних убистава као што је крвна освета и код неких појава као што су блуд са женама, повреда дворишта, куће, капије, убиство пса, просидба већ испрошене девојке и још неки стари деликти, и ту није потиснут ни јемцима ни заклетвама. Црква није имала судства, војске, полиције и затвора да кроз многовековну историју и настојања ликвидира закон крви.

Ни Византија, ни српска немањинка држава, ни турска управа нису у томе успевале. У томе нису успеле ни власти држава у XX веку.

Закон крви је жилав, а качачка психологија лукава и подмукла, тако да је још на снази.

ГОСТОПРИМСТВО АЛБАНАЦА

Фра Константин Штјефен Ђечов, католички свештеник, у својој књизи *Канун Леке Дукађини* (Скадар, 1933), посветио је неколико параграфа гостопримству Албанаца. Међутим, из тог текста не види се који су разлози и узроци тога надалеко чувеног гостопримства. Да би се то разумело, ваља имати на уму да код Албанаца на селима, све до половине XX века, није било угости-тељских објеката за исхрану и смештај путника намерника и да је безбедносна ситуација, нарочито за турског времена била јадна и чемерна. По путевима су се слободно кретали качаци – гусари, који воде порекло још из старог века. На Косову и Метохији постоји чак и место Гусар, на путу између Истока и Србице. На том истом путу постоји и Кећ поток, што у преводу значи зли поток, на коме су пљачкали качаци. На путу између Призрена и Урошевца и тридесетих година још су харали качаци, пљачкајући трговачке караване. На путу између Урошевца и Скопља налази се место Качаник, које је добило име по качацима. Они су харали и по Шаљској Бајгори изнад Косовске Митровице.

Качаци су се склањали где стигну. Њих су државе гониле, а сопствени фис (племе) није смело да их трпи у својој средини. Свака арбанашка кућа морала је да прими качаке као госте. Објашњавајући ради чега се то морало радити, Емин Госка из Пећи каже да се од качака могло очекивати свако зло (паљевине, пљачке стоке, отмице жена), па су им Арбанаси радије указивали гостопримство него се борили против њих. Тиме су, макар и нехотично, постајали њихови јатаци. Због тога је краљ Милан Обреновић протерао из Србије качаке и њихове јатаке на Косово и Метохију, који су били под турском влашћу. Дакле, порекло гостопримства треба тражити у првом реду у дубокој старини, када се водио гусарско-пљачкашки начин привређивања.

Гостопримство је било потребно и трговцима. Они су на својим путевима имали одређене куће у којима су налазили скло-ниште, смештај и исхрану, као и пратњу до другог склоништа. Њима су се укућани радовали, зато што су трговци робом и новцем плаћали своју безбедност и коначиште. Тако се, на пример, од Пећи до Скадра могло безбедно путовати кад се знало прво ко-

начиште трговца. То је други разлог због кога је гостопримство Албанаца било популарно. Трећи разлог је крвна освета. Бегунац пред крвном осветом склањао се из свог братства и племена у туђе братство и племе, у туђу кућу, где је био разоружан и добијао стан и храну. Мало соли, ватре и папрати морала је имати свака кућа за бегунце и госте – писао је Бечов.

У турско време, а и у новије доба, све до пред краја овог (XX) века, постојали су такозвани стидни гости, које је требало богато дочекати, напојити и нахранити. То су били аге, бегови, порезници и други државни чиновници од којих се очекивала каква привилегија или добит. Они нису морали ништа непосредно плаћати за своје гошћење, али су то чинили на рачун државе. Њима су клали јагњад, правили печење итд. И то је један од разлога гостопримства.

Када обичан гост буде дочекан пићем и храном, од њега се очекује да то плати. Обично му се покажу деца, да би им дао новчане дарове. Када сам био у гостима код Шеха Џафера, шидског поглавице у Јунику, да се распитам о обичајима Албанаца, он ме је дочекао као султана: ракијом, мезом, печењем. На крају свега тога понудио ми је да ме одведе у одају за жену и децу. Ја сам то разумео, захвалио му на поверењу и рекао да ми имамо и наш обичај, па сам му оставио на трпези 200,00 динара, колико је отприлике коштало то његово гошћење. Он је био задовољан и више није инсистирао да му видим децу, јер сам ручак платио.

И у Црној Гори је на цени гостопримство, али се од госта очекује уздарје. У Зети се, на пример, не може вршити посета а да при том не буде даривана, новчаним даровима, домаћица, која је спремила ручак или вечеру. Један директор предузећа у Београду направио је проневеру да би даривао новчаним даровима своје прије у Црној Гори.

У Старој Херцеговини не иде се у госте без пуне торбе намирница и дарова за кућу која се посећује, без обзира на родбинске односе. И Албанке у градовима носе поклоне својим пријатељицама када иду у госте.

Један од разлога гостопримства Албанаца је и религијског порекла. Албанци верују у божје људе који се морају дочекати и угостити. Ко су ти божји људи, нисам могао утврдити – претпостављам да су то можда преобучени свештеници у оклопу. Њих метак не погађа. Ако им се не укаже гостопримство, они могу проклети, тако да кућу снађе неко зло, па чак и да река потече узводно. Никад се не зна ко долази у госте – качак или божји човек

– саопштавали су ми албански известиоци, који сматрају да божјег човека ни зрно из пушке не може погодити.

Дакле, порекло гостопримства треба тражити у страху, гусарству, недостатку безбедности, трговини, пријатељству, религијском страху. Реликти тога сачували су се до данас, не само код Албанаца.

Гостопримство је терет за кућу у којој су гости. Оно се користи и за поштовање кануна. По кануну треба дати привремену дозволу за слободу кретања убици и његовом братству. То је беса. Да би издејствовали ту бесу, окупљају се као гости људи из разних крајева. Они се госте данима и ноћима, док год не добију реч о привременој дозволи кретања од господара куће. Да би избегао гостопримство, господар куће брзо даје бесу.

У селу Ступ код Пећи, мноштво људи је месецима гостовало код Ејупа Дема, све док нису добили бесу.

Гостопримство се користи и као средство притиска на оштећену кућу да се одрекне крвне освете и пристане на редовни обичајноправни пут, те да се задовољи обештећењем уместо осветом. У селу Лапчево код Ораховца, рођаци су гостовали код свог рођака неколико дана да би принудили господара куће да опрости повреду другом рођаку.

Најзад, гостопримство се користи и као средство притиска на дужника да измири грађанскоправно потраживање. Један чувар бесе је у Јунику гостовао месецима код регресног дужника – све док није наплатио своје потраживање.

Кад гости дођу, жене се повлаче у своје одаје и господара куће, као чувара жена, притворе тако да он не може напустити чување жена. Људи га прекоревају да су му гости дошли у кућу због жена и тако је принуђен да попусти.

Гости су, без обзира да ли су качаци, бегунци од крвне освете или божји људи, регресни повериоци или тражиоци бесе, односно одрицања од освете, пријатељи господара куће која их прима у госте. Они су потпуно заштићени и нико их не сме увредити и повредити. За њихову безбедност одговара главом господар куће. Ко би убио госта, платио би главом господару куће у којој је гост. Ако би случајно неко из господарева куће убио госта, господар куће би га осветио. Ако то не би учинио, цело село би истребило кућу убијањем господара куће и мушкараца на чијем је огњишту погинуо гост. Таквих случајева било је и у Северној Албанији и у Метохији. Крв рођака може се опростити, али крв госта не може никако.

Дакле, гостопримство се код Албанаца од хајдучије и гусарства постепено претварало у средство притиска за поштовање обичајноправног реда. Од закона крви постепено се прелазило на кануне, које су прописивале религије. Али све то скупа, и измешано, постоји код Албанаца и данас.